

РОЗДІЛ 2 ФІННО-УГОРСЬКІ ТА САМОДІЙСЬКІ МОВИ

УДК 811.511.141'243+81'271

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.2.14>

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК УМІНЬ ГОВОРІННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

FORMATION AND DEVELOPMENT OF SPEAKING SKILLS AT THE LESSONS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Талабірчук О.Ю.,

orcid.org/0000-0001-9323-1390

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри угорської філології

Українсько-угорського навчально-наукового інституту

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

У статті розглядається одне з важливих питань методики навчання угорської мови як іноземної – розвиток умінь іншомовної мовленнєвої діяльності. Питання методики навчання угорської мови як іноземної розглядаються науковцями з кінця 60-х рр. ХХ століття. З того часу накопичено чималий досвід і на даному етапі продовжується формування методологічних засад навчання угорської мови як іноземної, що зумовлено й суспільними процесами та розвитком міжнародних зв'язків. Оскільки основним засобом спілкування є говоріння, тому й формування та розвиток умінь говоріння на заняттях з угорської мови як іноземної виступає ключовим завданням кожного викладача. У статті здійснено огляд праць Б. Гіої, Є. Бардоша, К. Пелц, К. Вебер, Г. Ковач та ін. та запропоновано практичні вправи із формування та розвитку вміння говоріння на заняттях з угорської мови як іноземної у межах навчальної аудиторії, які успішно використовуються автором публікації. Зокрема, задля збільшення комунікаційної продуктивності надано рекомендації щодо використання на заняттях з угорської мови як іноземної методу питання-відповіді, який доповнений картками із запитаннями та відповідями, що містять мовні кліше, сталі вирази та фрази для зав'язування розмови, вираження заохочення, здивування, радості, згоди чи відмови та прощання.

Проаналізовано, що серед вправ на формування та розвиток умінь говоріння на сучасному етапі розвитку методики навчання угорської мови як іноземної велика увага приділяється рольовим іграм. Запропоновано теми для діалогів, які максимально наближені до повсякденних побутових ситуацій та подано приклади ситуаційних рольових вправ, які можна використовувати на основі таких діалогів. Подано опис рольових вправ із власної практики (авторські розробки), які можна використовувати на заняттях угорської мови як іноземної зі студентами та дорослими загалом.

Ключові слова: угорська мова як іноземна, вміння говоріння, рольові ігри, метод, ситуаційні вправи.

This article analyses one of the important questions of the methodology of teaching Hungarian as a foreign language which is the development of foreign language speaking skills. Questions of methodology of teaching Hungarian as a foreign language have been considered by scientists since the late 60ies of the XX century. A huge experience was generated since then and at this moment the formation of the methodological foundations of teaching Hungarian as a foreign language still continues, due to both social processes and development of international relations. As far as the main means of communication is speaking, therefore the formation and development of speaking skills at the lessons of Hungarian as a foreign language constitutes the key task for every teacher. The research of works of B.Gioi, Ye.Bardosh, K.Peltz, K.Weber, G. Kovacs and others is described in this article; as well as the practical exercises for the formation and development of speaking skills at the lessons of Hungarian as a foreign language in the auditorium, which are successfully used by the author of the publication. Namely, in order to increase communication performance, the use of the question and answer method at the lessons of Hungarian language as a foreign language is highly recommended, this method should be supplemented with questions and answers cards containing language clichés, set expressions and phrases for beginning a conversation, for expressing encouragement, surprise, happiness, confirmation or refusal or farewell.

It is analyzed that role-playing games are very popular among exercises for the formation and development of speaking skills at the present stage of development of the methodology of teaching Hungarian as a foreign language. There are offered maximally close to everyday situations topics for dialogues and examples of situational role-playing exercises which can be used on the basis of such dialogues. There is submitted a description of role-playing exercises based on the own practice (author's elaborations), which can be totally used at the lessons of Hungarian as a foreign language with students and adults.

Key words: Hungarian as a foreign language, speaking skills, role-playing, method, situational exercises.

Постановка проблеми. Викладання угорської мови як іноземної має багаторічну історію, на противагу тому, що окремо назва «угорська мова як іноземна» з'явилася лише в другій половині ХХ століття. Уперше цю назву вжили за аналогією до інших мов (Deutsch als Fremdsprache, English as a Foreign Language) Ендре Геді (1967) та Дьордь Сийпе (1969) [3, с. 22]. З кінця 60-х рр. в Угорщині розпочався процес обговорення викладачами на конференціях та форумах як теоретичних так і практичних проблем, пов'язаних із викладанням угорської мови як іноземної. З того часу й по сьогодні увага приділяється й питанням методики навчання угорської мови як іноземної, зокрема й розвитку умінь іншомовної мовленнєвої діяльності. Серед чотирьох основних умінь (аудіювання, говоріння, письмо, читання) під час навчання угорської мови як іноземної найважче сформувати та розвивати вміння говоріння, яке є основою іншомовної комунікативної компетенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Угорськомовна наукова думка у питаннях методики викладання угорської мови як іноземної спирається на досвід багатовікової історії методики навчання іноземних мов. Оскільки питанням формування та розвитку говоріння почали приділяти більше уваги у ХХ ст. спочатку в рамках прямого методу, згодом у межах інтенсивного та аудіо-лінгвального методів, то зрозуміло, що й для розвитку угорськомовної іншомовної компетенції більшою чи меншою мірою використовували напрацьовані техніки, прийоми та методики згаданих вище методів. Детально цей процес простежено та проаналізовано у монографіях Єнива Бардоша [2; 3]. Не зважаючи на значну кількість навчально-методичних матеріалів, пов'язаних із навчанням угорської мови як іноземної, питання формування та розвитку умінь говоріння детально розглядається кількома дослідниками, які пропонують використовувати різні техніки та вправи. Так, Бийло Гіої звертає увагу на те, що під час розвитку умінь говоріння комунікацію потрібно формувати на основі реальних мовленнєвих ситуацій. Рекомендує на заняттях з угорської мови як іноземної створювати такий навчальний процес у ході якого студент матиме змогу якомога більше говорити, водночас застерігає вчителів від миттєвого виправлення помилок мовця [3, с. 237]. Каталін Пелц обґрунтовує доцільність використання рольових ігор з метою розвитку умінь говоріння, мовно-філософською основою яких вважає теорію мовленнєвих актів Джона Ленгшо Остіна [7, с. 69]. Єнив Бардош

відстоює думку про те, що у ході занять потрібно виконувати багато комунікативних вправ, однак ці завдання повинні бути інформативними. Науковець вважає, що для партнерів по розмові повинен бути створений брак інформації, що призводить до «інформаційної прогалини», яку необхідно усунути через мовленнєву діяльність [2, с. 27]. Каталін Вебер у межах запропонованого нею когнітивного підходу рекомендує додаткові аспекти для розвитку елементарних мовленнєвих навичок у дорослих. Вона звертає увагу на те, що під час навчання угорської мови як іноземної не можна повною мірою запозичувати вправи з формування навичок говоріння із англійської літератури, що пояснюється морфологічними особливостями угорської мови. На її думку, початок розвитку навичок може бути відстрочений через морфологічну складність, і в таких випадках потрібні певні сполучні рішення, які можуть постати у формі спрощеної мовленнєвої вправи, яка інтегрує навички [8, с. 94].

Постановка завдання. Оскільки усі вищезазначені викладачі-науковці розглядають у своїх працях приклади навчання угорської мови як іноземної на території Угорщини, тобто в угорськомовному середовищі, що значно спрощує сприймання та можливості застосування мови, то викладачам, які навчають за межами територіального поширення угорської мови, потрібно брати до уваги й особливості рідної мови мовців та створювати різні види мовленнєвих ситуацій у межах навчальної аудиторії. Досліджень щодо формування та розвитку умінь говоріння на заняттях з угорської мови як іноземної україно мала, а в українськомовній науковій практиці вони відсутні взагалі. Цим і зумовлюється **актуальність** нашої статті. На сучасному етапі навчання угорської мови як іноземної необхідно напрацювати ефективну методику з формування та розвитку умінь говоріння, яка сприятиме розвитку комунікативної компетенції.

Метою нашої статті є з'ясування наявних методів з формування та розвитку умінь говоріння на заняттях з угорської мови як іноземної та представлення комплексу вправ, які використовуються автором публікації у ході власної викладацької діяльності.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних вправ із формування вміння говоріння у межах навчальної аудиторії протягом століть був і залишається метод питання-відповіді. Як зазначає Єнив Бардош, це важливий ритмічний патерн людської мови, який можна легко проаналізувати [2, с. 119]. Каталін Пелц вказує на те, що

контрольне чи скеровуване запитання є основним інструментом для спрямування мовлення, створення або підтримки синтаксичних і семантичних відношень [7, с. 68]. Відзначимо, що за допомогою запитання ми можемо збільшити комунікаційну продуктивність того, хто вивчає мову, що особливо ефективно на початкових рівнях, коли студент тільки намагається розмовляти іноземною мовою і перебуває в дещо фрустраційній ситуації через невпевненість та важкість мови. Метод питання-відповіді можна доповнити зображеннями і якщо ідентифікувати зображення потрібно під час роботи у парі, то цей метод перетворюється у вправу з розвитку комунікативних навичок. На прикладі ряду зображень можна розповісти історію, тоді ця вправа вже слугуватиме розвиткові вмінь монологічного мовлення. На початковому рівні вивчення угорської мови як іноземної можна виготовити картки з питаннями та на звороті подати варіант відповіді. Практичний досвід свідчить, що студентам значно важче поставити правильно запитання, ніж дати на нього відповідь. Часто вони пояснюють це тим, що не знають власне про що можна запитати. Для полегшення таких ситуацій на початку заняття можна роздати всім учасникам набір таких карток із запитаннями, які містять щоденні вирази, розмовні вислови, напр. для зав'язування розмови: *Hogy vagy?; Na, milyen volt...?; Mi újság?; Jól vagy?; Na, mi a helyzet...?; Mi van?; Hogy sikerült...?; Figyelj csak, valamit szeretnék mondani*. Звичайно, щоб відповісти на ці питання, студентам потрібно хоча б трохи знати один одного, хто чим займається чи цікавиться, та загалом проявляти зацікавленість стосовно один одного, щоб мати змогу завести розмову. Важливими є також відкритість та емпатія, готовність до спілкування, бо саме ці якості сприяють і розвитку мовленнєвої компетенції. Для відповіді на питання також можна створити відповідні картки, які міститимуть такі фрази, як: *Semmi különös; Köszí, jól / remekül / rosszul / nem túl jól vagyok; Hát, az van, hogy nem csináltam még meg a...; Az a helyzet, hogy...*. Використовуючи цей спосіб карток з питаннями та відповідями можна практикувати й заучування сталих виразів, кліше та фраз із інших тем. Згідно з нашим досвідом, ці картки стають у нагоді під час вивчення висловів для вираження заохочення, здивування чи радості, згоди чи відмови та прощання. Ця вправа допомагає здійснити обмін інформацією, через деякий час ці картки стають вже не потрібними для учасників навчального процесу, які їх заучують мимовільно, але вживають протягом заняття дуже часто і, як правило, невимушено. На

початку заняття студенти обмінюються фразами один з одним самостійно, без допомоги чи мотивації з боку викладача.

На сучасному етапі центральне місце серед вправ на формування та розвиток умінь говоріння займають рольові ігри, які стали дуже популярними серед тих, хто вивчають іноземну мову. Це можна пояснити тим, що дорослі розвивають свої знання у безпечній, веселій обстановці, тобто ігрова форма допомагає розвивати мовленнєву компетенцію, подолати мовленнєвий бар'єр навіть особам із інтроверсією. До переваг рольових ігор на заняттях угорської мови як іноземної Габрієлла Ковач відносить те, що «у рамках рольової гри учні можуть практикувати мову в будь-якій ситуації; вони сприяють взаємодії, підвищують навчальну мотивацію» [4, с. 167]. Рольові ігри дають можливість для вивчення мови у таких обставинах, коли виконання вправи не вимагає наявності підручника і це вже полегшує процес навчання, особливо для дорослих, які часто не хочуть навчатися так, як колись у школі. Відчуття успіху, отримане завдяки рольовій грі, також підвищує мотивацію до навчання.

На думку Є. Бардоша, до рольових ігор належать такі вправи, у яких хтось зображає або ж грає не себе, але сюди ж відносяться і вправи типу акція-реакція, які містять лише одну відповідь, тобто конвенцію [1, с. 191]. Як приклад автор наводить акцію-реакцію «*Ma van a születésnapom!*» – «*Isten éltessen*» (дослівний переклад: «*Сьогодні в мене День народження!*» – «*Хай Бог вам продовжить життя*»). Схожу думку висловлює і К. Пелц, яка вважає, що рольові ігри сприяють запам'ятовуванню сталих форм та схем [7, с. 69]. Такі сталі форми та схеми і в подальшому будуть корисними для тих, хто вивчають мову, оскільки їх легко можна включити у розмову.

Є. Бардош до рольових ігор відносить і опрацювання діалогу, тобто обмін ролями в діалогах. Зазначає, що критеріям комунікації, точніше потребі в обміні інформації, відповідає лише така рольова гра, у якій учасники знають лише власну роль та очікування [1, с. 191]. До рольових ігор відносить також й імітаційні вправи, для вирішення яких члени групи повинні вміти спілкуватися на певному рівні. К. Пелц теж звертає увагу на важливість правильно структурованого та відпрацьованого діалогу, оскільки ці вивчені діалоги допоможуть у майбутньому спілкуватися у повсякденному житті [7, с. 69].

Враховуючи думки науковців та розроблені ними критерії, вважаємо за доцільне практикувати зі студентами на заняттях з угорської мови

як іноземної з метою розвитку умінь говоріння діалоги на такі теми, які можуть траплятися і в повсякденному житті: 1) Покупка квитків на поїзд/літак/автобус та розмова з оператором з приводу питань стосовно електронних квитків; 2) Продавець-покупець у магазині; 3) Замовлення та спілкування з офіціантом у закладах харчування; 4) Виклик таксі; 5) Спілкування з адміністраторами в державних установах; 6) Запис у перукарню, до лікаря; 7) Відкриття рахунку в банку; 8) Виклик швидкої чи поліції; 9) Скарги в туроператора чи орендодавця; 10) Оренда житла, спілкування з агентом із нерухомості тощо. Ці діалоги можна опрацьовувати в парах зі зміною ролей, коли діалог знають обидва студенти, і в цьому випадку мова йде про відтворення діалогу. Діалоги такого типу можна також розігрувати у формі телефонної розмови, напр. домовитися про співбесіду, викликати таксі чи швидку допомогу, поліцію, автомеханіка, сантехніка, телекомунікаційного техніка тощо. Але на основі цих діалогів також можна розробити ситуативні рольові вправи, які ефективно використовувати для розвитку умінь говоріння, оскільки в рольових іграх учасники повинні звертати увагу на партнера, що говорить, і адаптуватися до ситуації. Погоджуємося з думкою Тімеї Ласло, що «рольова гра є центральною частиною комунікативного вивчення мови, вона представляє фазу застосування знань» [5, с. 115]. Наприклад, для згаданої вище практики телефонної розмови студентам може бути повідомлена лише ситуація, а деталі розмови вони вигадують самостійно під час розмови. У таких випадках спостерігається непередбачуваність, студенти повинні не тільки вміти висловлюватися, але й розуміти, що говорить співрозмовник. Варіанти ситуацій спонтанної телефонної розмови:

1. Ви поспішаєте на важливу зустріч у Будапешт. На автомагістралі ваше авто ламається. Зателефонуйте та викличте евакуатор.

2. Ви берете участь у дистанційному навчанні, вам потрібно вчасно авторизуватися для відео-конференції, але раптово зникає інтернет-зв'язок. Зателефонуйте інтернет-провайдеру та з'ясуйте ситуацію.

3. Ви дуже втомилися та погано себе почуваете. У цей час сусід починає голосно свердлити стіну. Зателефонуйте йому та попросіть про тишу.

4. Під час закордонного відпочинку у вас вкрали документи. Зателефонуйте у консульство та запитайте, як вам діяти в цій ситуації.

5. Через затор ви не встигаєте на прийом до стоматолога. Зателефонуйте і поясніть ситуацію.

Рольові ігри з метою розвитку умінь говоріння можна успішно використовувати на заняттях з угорської мови як іноземної, тільки варто завжди брати до уваги й коло зацікавлень учасників навчального процесу. Ситуаційні вправи зазвичай виконуються наступним чином: студенти об'єднуються в пари і отримують картку з описом ситуації. У такому випадку студенти самі вирішують, хто яку роль гратиме. Отримують час на підготовку (пр. 5 хвилин). Протягом цього часу, якщо у когось виникають труднощі із розумінням ситуації чи з варіантами реалізації її ролей, то він має змогу обговорити це з викладачем, який завжди допомагає. Після цього власне розпочинається рольова гра. Можливий інший варіант ситуаційної вправи, коли кожен студент залежно від ситуації отримує лише картку з описом своєї ролі, однак не знає опису ролі іншого студента. Такі вправи називаються *role-play* або ж дійсні рольові ігри. Нижче наводимо приклади кількох ситуаційних вправ із власної практики, які можна використовувати на заняттях угорської мови як іноземної зі студентами та дорослими загалом. Ці вправи застосовуються для вдосконалення навичок мовлення, включаючи здогадки, постановки запитань, формування думок і підсумовування:

1. Ви бажаєте влаштуватися перекладачем у транснаціональну компанію в Будапешті, але на співбесіді з'ясовується, що ця посада вже зайнята, проте вам пропонують посаду секретаря. Як ви діятимете у цій ситуації? Приймете запропоновану роботу чи намагатиметеся переконати роботодавця, що саме ви найкраще підходите для посади перекладача? Студенти витягують картки з описом ролей (роботодавець і працівник) із маленької коробки. На підготовку дається дві хвилини. Після того, як ситуація зіграна, можна обговорити зі студентами, чому вони програли свої ролі саме так. Також можливий інший варіант, коли картка ролі містить пояснення, що напр. роботодавець жодним чином не може найняти працівника на посаду перекладача, а виключно на посаду секретаря. А в картці працівника написано, що він обов'язково повинен відстоювати прийом на посаду перекладача. Звичайно, ролі можна переписати та адаптувати відповідно до потреб даної групи.

2. Вам необхідно раптово поїхати за кордон на два тижні і ви не можете взяти з собою свою домашню тваринку. У вас обмаль часу, тому ви без попередження везете домашнього улюбленця до подруги, сподіваючись, що вона не відмовить у догляді. Однак подруга має власні проблеми та не готова прийняти тваринку на два тижні, проте

і вас не хоче образити. Як діятимуть у цій ситуації обоє? Для ознайомлення з рольовими картками та підготовку студенти отримують дві хвилини. Для програвання ситуації п'ять хвилин. Потім відбувається групове обговорення у ході якого інші учасники висловлюють власні думки, якби вони діяли у таких обставинах.

3. Ви забронювали через сайт номер у п'ятизіркового готелі для оздоровчого вікенду і оплатили усю суму заздалегідь. Однак по приїзді в готель виявляється, що опис послуг та номеру, вказаний на сайті, не відповідає дійсності. Розмовляйте з адміністратором та просить, щоб вам відшкодували 50 % від суми, яку ви сплатили. На рольовій картці адміністратора немає вказівок, тобто він може вільно імпровізувати. Ця ситуація може доповнитися ще однією особою, наприклад другом/подругою, якій розповідається про невдалий відпочинок та як вдалося чи не вдалося вирішити цей випадок. У такому випадку рольова гра вимагає щонайменше 10–15 хвилин.

З метою розвитку вмінь говоріння під час вивчення теми подорожі використовуємо рольову гру «Екскурсвод». Обираємо з групи т.зв. екскурсвода, який готується до гри заздалегідь, тобто він отримує завдання за кілька днів до заняття. Екскурсвод обирає місто Угорщини або будь-яке інше, у якому він вже був чи яке хотів би відвідати, та готує презентацію, яка містить загальну, історичну та культурологічну інформацію про місто, визначні пам'ятки, карту. На занятті він проводить екскурсію для інших учасників групи, які виступають у ролі туристів та задають уточнюючі питання. Таким чином між екскурсводом та туристами може виникнути спонтанна розмова. Якщо у аудиторії є проектор та доступ до інтернету можна використовувати з наочною метою і віртуальні подорожі музеями. Така вправа сприятиме разом із розвитком мовленнєвої компетенції і розвитку культурологічної та країнознавчої обізнаності студентів.

З метою покращення та тренування мовних зворотів, сталих виразів з теми знайомство та назв країн, національностей і мов ефективною виявилася рольова гра «Міжкультурні зустрічі», яку авторка Ільдико Лазар пропонує використовувати для розвитку культурологічної компетентності [6, с. 22], а ми адаптували її для розвитку вмінь говоріння. Зміст гри полягає у тому, що студенти, відповідно до своїх ролей, прибувають з різних країн та беруть участь напр. у виставці картин, на якій, зберігаючи свої ролі, їм потрібно познайомитися з якомога більшою кількістю осіб, цікавитися хто вони, звідки прибули, які мають вподо-

бання, хобі тощо. Їхні ролі розписані на картках, але можна залишити одного чи двох студентів без ролей, вони будуть т.зв. спостерігачами, які повинні слухати розмови та у кінці заняття підсумувати всю інформацію, яку вони почули у ході спілкування інших. Знайомство потребує 8–10 хвилин, залежно від кількості студентів у групі, потім студенти разом із викладачем обговорюють почуту один від одного інформацію.

Ситуаційні вправи можна застосовувати й таким чином, що на картках студенти отримуватимуть завдання не у письмовій формі, а у вигляді зображень. У цьому випадку студентам потрібно розповісти ту історію, яку вони придумують на основі картин. Цей тип вправ вимагає від студентів більшої креативності, оскільки їм самим потрібно спочатку скласти ситуацію, а потім представити зв'язану відповідь. У ході цього задаються питання, формується вираження власної думки та розвивається комунікація. Картки з малюнками також можна використовувати для створення розмови в парах, у цьому випадку малюнок представляє особисту ситуацію, і кожен студент намагається розповісти окрему історію. Кожен отримує 2–3 хвилини на підготовку та 4 хвилини на розповідь. Таким чином вправа сприятиме розвитку монологічного мовлення.

За допомогою карток із малюнками можна виконати кілька ситуаційних вправ. Наприклад, ділимо студентів на групи по 3–4 людини, в залежності від кількості осіб. Кожній групі роздають по 3–4 картинки із зображенням людей. Група отримує 2 хвилини, щоб відгадати імена цих людей, професії, який їхній характер, зацікавлення. Потім викладач дає кожній групі опис ситуації, а студенти повинні розіграти її на основі раніше придуманих осіб і відповідно до отриманих характеристик. Ситуації можуть бути наступними:

1. У торговельному центрі чоловік вкрав гаманець. Це помітила дівчина. Хто як поводить?

2. Під час прогулянки на острові Моргіт стало зле одній людині. Як поведуться навколо неї інші люди?

3. Пасажири знайомляться у купе поїзда. Під час розмови з'ясується, що кожен має різну думку про економічну ситуацію в країні. Виникає суперечка. Хто, як поводить?

Ситуаційні вправи можуть бути простішими, коли описується не цілісна ситуація, а лише ситуація, в яку потрапив конкретний студент. Ці вправи чітко показують розмовні навички студентів та не вимагають багато часу, адже студент отримує одну хвилину на підготовку і може говорити про ситуацію протягом двох хвилин. Після

цього відбувається обговорення з іншими в групі, як би вони поводитися в даній ситуації.

Висновки. Отже, для формування та розвитку навичок умінь говоріння на заняттях з угорської мови як іноземної викладачеві необхідно створити різні мовленнєві ситуації. На початковому етапі для запам'ятовування сталих мовних зворотів

ефективним є традиційний метод питання-відповіді, який можна урізноманітнити наочними зображеннями та письмовими картками. Засобом створення комунікативної ситуації з метою розвитку навичок спілкування виступають рольові ігри та ситуаційні вправи, які допомагають у невимушеній ситуації засвоювати угорську мову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bárdos Jenő. Az idegennyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 300 o.
2. Bárdos Jenő. Az idegen nyelvek tanítása a nyolcvanas években. *Nyelvpedagógiai tanulmányok*. Iskolakultúra-könyvek 24, Pécs, 2004. O. 16–34.
3. Giay Béla. A magyar mint idegen nyelv/hungarológia oktatásának módszertani alapkérdései. *Magyar mint idegen nyelv. Hungarológia*. Budapest, 1998. O. 245–279.
4. Kovács Gabriella. Alkalmazott színház és dráma. Út a színháztól a nyelvoktatásig. UartPress, Marosvásárhely, 2014. 184 o.
5. László Tímea. Integrált komplex kiejtéstani tanítás a francia nyelvoktatásban. Doktori disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2014. URL: http://realphd.mtak.hu/172/3/L%C3%A1szl%C3%B3%20T%C3%ADmea_disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf
6. Lázár Ildikó. 39 interkulturális játék. Ötlettár tanároknak az interkulturális kompetencia és a csoportdinamika fejlesztéséhez. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2015. 91 o.
7. Pelcz Katalin. A beszédkészség fejlesztése a magyar mint idegen nyelv oktatásában. *Hungarológiai évkönyv*. IV. évfolyam. 1 szám. PTE BTK, Pécs, 2003. O. 66–72.
8. Weber Kata. Elemi beszédkészség-fejlesztés a magyar mint idegen nyelvi tanórán – kognitív megközelítésben. *Hungarológiai évkönyv*. IV. évfolyam. 1 szám. PTE BTK, Pécs, 2003. O. 92–107.